

HERMENEUTIKA REFORMAČNÉHO PRINCÍPU "SOLA SCRIPTURA"

Pavel Hanes

Title: The Hermeneutics of the Reformation Principle *Sola Scriptura*.

Summary: The article argues that the Reformation principle *sola scriptura* cannot be properly understood apart from its original historical and theological context. The author first gives examples of modern objections to the *sola scriptura* principle and then shows why they stem from historical and theological misunderstanding of the principle by describing its historical and theological context. Finally he gives few examples of how this principle found its expression in the confessions of the 16th century Protestantism.

Popri reformácii, ktorá viedla k vzniku protestantizmu, prebiehala v 16. st. aj iná "reformácia" - humanistická - ktorá mala podľa niektorých autorov väčší vplyv na kultúrne dejiny Európy ako protestantská.¹ Táto spustila intelektuálny proces, ktorý viedol k zosadeniu Biblie z trónu ako autoritatívneho prameňa všetkého ľudského poznania a pochopenia sveta.

Táto detronizácia Biblie sa prejavila nielen v sekulárnej kultúre mimo cirkvi (napr. školstvo), ale aj v protestantskej teológii ako "kríza princípu Písma" (*Schriftprinzip*) prostredníctvom historickej kritiky (pokús oddeliť doslovný význam textu od historickej skutočnosti) a hermeneutického problému (pokús separovať biblickú teológiu od súčasnej).² Historickú kritiku Písma niektorí teológovia vidia ako logický dôsledok protestantskej reformácie³ a hermeneutický problém je vlastne nevyhnutným sprievodcom historickej kritiky. Súčasná pozícia Biblie je ešte komplikovaná krízou hermeneutiky autora a ďalšími peripetiami postmodernej dekonštrukcie. Filozofické premisy tejto hermeneutiky stoja v radikálnej opozícii k autorite nielen biblického, ale akéhokoľvek textu. Reformačné heslo *sola scriptura* v tejto situácii znie prinajmenšom anachronicky.

Z hľadiska individuálnej kresťanskej viery je princíp *sola scriptura* napádaný iným spôsobom: Heslo *sola scriptura* je údajne v prvom rade *nebiblické* - nikde v Biblii nie je explicitne uvedené ako "článok viery". Potom je *nelogické* - Biblia neobsahuje zoznam kníh, ktoré majú patriť do kánonu. Podobne je toto heslo *nekonzistentné* - každý je pri svojom výklade Písma pod vplyvom nejakej tradície, či si to priznáva, alebo nie. Ďalej je *nehistorické* - cirkev po Ježišovom odchode nemala okrem židovského Písma žiadne spisy, ktoré by boli autoritou pre jej vieru a život. Heslo je tiež *nepraktické* - jeho výsledkom je delenie protestantizmu na stovky denominácií v dôsledku nespočítateľného množstva individualistických výkladov. Dá sa tiež namietat', že *sola scriptura* je veľmi *nepravdepodobné*, ak ho cirkev až do 16. st. nepoznala. Nakoniec je možné vyhlásiť, že toto heslo je *absurdné*, pretože bez jazykových, historických a ďalších informácií všeobecného vzdelania by bola Biblia absolútne nezrozumiteľná. Dokonca aj samotná obrana hesla *sola scriptura* je nevyhnutne založená na informáciách pochádzajúcich z mimobiblických zdrojov - ba aj Písmo odkazuje na vonkajšie pramene viery 2Tes 2:15,⁴ 2Tes 3:6,⁵ 1Tim 3:15,⁶ 1Kor 11:2.⁷

¹ "Writers have aptly spoken of the 'two Reformations' which stand in juxtaposition in the sixteenth century and which were a definitive influence on later developments. This second line, which has also been sweepingly called 'Humanism' in contrast to the message of the Reformation, was much more influential in the development of the cultural history of modern times." (REVENTLOW, H. G. *The Authority of the Bible and the Rise of the Modern World*, London : SCM Press, 1984, s. 3.)

² PANNENBERG, W. *Basic Questions in Theology I*, Philadelphia : Fortress Press, 1971, s. 12.

³ "It was the Protestant principle that gave liberal theology the right and the good conscience to approach the Holy Scripture with the critical methods of historical research and with a complete scientific honesty in showing the mythical and legendary elements in both Testaments. This event, which has no parallel in other religions, is an impressive and glorious vindication of the truth of the Protestant principle. In this respect Protestant theology must always be liberal theology." (TILLICH, P. *The Protestant Era*, Chicago : University of Chicago Press, 1948, s. xxviii.)

⁴ ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν

⁵ Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ Χριστοῦ στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρελάβοσαν παρ' ἡμῶν

⁶ ...ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας

A nakoniec - heslo, ktoré bolo výzvou do boja proti stredovekej rímsko-katolíckej tradícii a cirkevnej hierarchii je otáznou v jeho použití po Druhom vatikánskom koncile, keď rímsko-katolícka cirkev dala Písmo do rúk laikom a naopak, historická kritika ho spochybnila veľkej časti protestantských teológov ako aj laikov.

Nie je pokus držať sa tohto hesla v tejto situácii až zúfalo anachronické?

V tomto článku sa pokúsím ukázať, že námietky proti *sola scriptura* sú dôsledkom nesprávneho pochopenia tohto princípu mimo jeho historicko-teologického kontextu. Historická interpretácia, samozrejme, nie je dostatočná pre úplné teologické zhodnotenie, ale je nevyhnutným podkladom pre "férovú" a nepredpojatú diskusiu.

1. "SOLA SCRIPTURA - HISTORICKÝ KONTEXT

Pôvodný historický kontext hesla/princípu *sola scriptura* je nevyhnutné poznať kvôli pochopeniu otázky, na ktorú toto heslo dávalo odpoveď. Ide tu o vcelku jednoduchý hermeneutický princíp, ktorý GADAMER pomenoval *horizontom otázky* na ktorú nejaký text odpovedá.⁸ Heslo *sola scriptura* je veľmi krátky *text*, ktorý v období reformácie odpovedal na veľmi vyhrotené otázky/problémy, ktoré moderný človek chápe len po vynaložení značnej námahy. Predstava sveta u stredovekého človeka, jeho vzťah k Bohu, k spoločnosti a k sebe boli značne odlišné od toho, ako je to dnes a niektoré z týchto skutočností boli a sú aj dnes skôr *prežívané* ako *premýšľané*.

1.1 *Sola scriptura* pred reformáciou

V prvom rade treba zdôrazniť, že *sola scriptura* nie je vynálezom reformácie. V rôznom význame bolo používané takými osobnosťami ako: Roger Bacon, John Wyclif, Jan Hus, Marsilius z Paduy, alebo William Occam. Jedným z prvých otvorených zástancov tohto princípu bol Thomas BRADWARDINE (1290-1349), anglický biskup a matematik, ktorého "...dôraz na výhradnú a konečnú autoritu Svätého Písma je celkom explicitný."⁹

Ďalšia osobnosť, ktorá pred reformáciou formulovala princíp *sola scriptura*, bol William OCKHAM (OCCAM 1285-1347). "Occamistický rešpekt k autorite Svätého Písma bol niekedy prízvukovaný až v takej miere, že je totožný s princípom *sola scriptura* reformácie."¹⁰

V *Dialógu* OCKHAM napísal:

Ex his verbis colligitur quod de **sola scriptura** Novi et Veteris Testamenti est illicitum dubitare utrum sit verum vel rectum quicquid in ea scriptum esse constiterit. Ergo de omnibus scripturis generalium conciliorum et quorumcunque aliorum expositorum ;Scripturae Divinae ac etiam Romanorum pontificum et quorumlibet historiographorum post canonem editis confirmatum non est illicitum dubitare et disceptare an a veritate exorbitent quaecunque scripta in eis constiterint in eis antequam Scripturae Sacrae novi et veteris testamenti consona demonstrantur.

Z týchto slov je možné odvodiť, že jedine o Písme Novej a Starej zmluvy nie je dovolené pochybovať, že čokoľvek bolo napísané, či je pravdivé alebo správne. O všetkom, čo bolo napísané a publikované po potvrdení kánona, či všeobecnými konciliami, alebo inými vykladačmi božských písiem, dokonca aj rímskymi pápežmi a ktorýmkoľvek historikmi nie je nedovolené pochybovať a diskutovať kým sa neukáže, že sa zhodujú so svätým písmom Novej a Starej zmluvy, či sa v nich niečo neodkláňa od pravdy.¹¹

Tento úryvok prirodzene nerobí z OCKHAMA ani reformátora ani konzistentného zástancu *sola scriptura* v jeho reformačnom význame. Je však jasným svedectvom, že autorita Písma bola špecificky chápaná nielen od čias reformácie.

Významným *politickým* vyjadrením *sola scriptura* je spis *Defensor pacis* (1324) MARSILIA Z PADUY (1275-1343). *Defensor* reaguje na vojnu, ktorú proti sebe viedli avignonský pápež Ján XXII

⁷ Ἐπαινω δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησθε καὶ, καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

⁸ "Auslegung enthält insofern stets den Wesensbezug auf die Frage, die einem gestellt ist. Einen Text verstehen, heißt diese Frage verstehen. Das aber geschieht, wie wir zeigten dadurch, daß man den hermeneutischen Horizont gewinnt. Diesen erkennen wir jetzt als den *Fragehorizont*, innerhalb dessen sich die Sinnrichtung des Textes bestimmt." (GADAMER, H.-G. *Wahrheit und Methode I.*, Tübingen : J.C.B.Mohr, 1990, s. 375.)

⁹ OBERMAN, H. *The Harvest of Medieval Theology*, Cambridge : Harvard Univ. Press, 1963, s. 372.

¹⁰ OBERMAN, H. *The Harvest of Medieval Theology*, s. 361.

¹¹ OCCAM, W. *Dialogus*, 1.2.1. (www.britac.ac.uk/pubs/dialogus/t1d2a.html, 19.8.2005.)

(1316-1334) a Ľudovít IV Bavorský (cisár 1314-1347). Pre nás je dôležité jeho tvrdenie, že "jedine božské alebo kanonické Písmo, závery, ktoré z neho nevyhnutne vyplývajú a interpretácia, ktorá vychádza zo všeobecnej zhody kresťanov, sú pravdivé a viera v tieto je nevyhnutná pre spásu tých, ktorým sú oznámené."¹²

John WYCLIFFE (1330-1384) bol podľa niektorých prvým teológom, ktorý formuloval koncept *sola scriptura* v diele *De veritate Sacrae Scripturae*. Je pravda, že WYCLIFFE bol jednou z osobností, ktoré dostali označenie "predreformátori", treba však povedať, že jeho *sola scriptura* má teologicky odlišný dôraz, ako v reformácii. Kým u WYCLIFFA je Písmo predovšetkým vyjadrením Kristovho zákona,¹³ v reformácii je zvestovaním viery v Krista.

Jan HUS (1372-1415) bol inšpirovaný WYCLIFFOVÝM dielom. Pre HUSA je Písmo podobne *zákonom*, ktorý je postačujúci - bez cirkevného zákona - na rozhodnutie všetkých právnych prípadov, ktoré má riešiť cirkev.¹⁴ HUS rozlišoval tri možné prípady vzťahu medzi mimo-biblickým cirkevným zákonom a "zákonom Kristovým" - buď je v ňom už obsiahnutý, alebo k nemu niečo pridáva, alebo mu odporuje. HUS argumentuje, že jedine prvý prípad je prípustný vo vzťahu k zákonu Kristovmu (tj. Biblii).¹⁵ V tomto duchu argumentuje aj významný husitský teológ MIKULÁŠ BISKUPEC Z PELHŘIMOVA.¹⁶

Ján PUPPER (Ján z Gochu, 1400–1475), ktorého diela vyšli až počas reformácie, anticipoval reformáciu svojím dôrazom na zvrchovanú autoritu Biblie. V protiklade k prácam filozofov a scholastikov, Biblia je knihou života, kým ich knihy sú knihami smrti.¹⁷

Diela vyššie uvedených autorov dokazujú, že reformačný princíp *sola scriptura* "nespadol z neba" na začiatku, či počas reformácie v 16. storočí. A hoci sa zdá, že tu išlo skôr o autoritu vo veciach cirkevného zákona a cirkevnej autority vo výkone svetskej moci, a nie natoľko v otázkach individuálnej spásy a viery, ako to bolo neskôr v reformácii, autorita Písma je jasne nielen nadradená, ale oddelená a schopná pôsobiť ako kritika všetkého ľudského písania a konania.

1.2 *Sola scriptura* proti tradícii

Predreformačné použitie princípu *sola scriptura* odhaľuje kontext neporiadkov v oblasti morálnej (nemorálny život (hodností) cirkvi), politickej (vojny v mene náboženstva), ekonomickej (predaj odpustkov, ako aj teologickej (tradičné výklady Písma, ritualizmus). Cirkevná hierarchia napriek častým snahám o morálnu, či politickú reformu, bránila svoje výsadné mocenské pozície odkazom na tradíciu výkladu Písma, keďže Písmo je nejasné a potrebuje autoritatívny výklad. Okrem toho cirkev

¹² "Solam divinam seu canonicam scripturam, et ad ipsam per necessitatem sequentem quamcumque ipsiusque interpretationem ex communi concilio fidelium factam veram esse, ad eternam beatitudinem consequendam necesse credere, si alicui debite proponatur." (MARSILIUS, *Defensor pacis, cap. II, §1*. <http://hiphi.ubbcluj.ro/fam/texte/marsilio/defensor.htm>, 5.11.2008.)

¹³ "...his principle *scriptura sola* is meant in the sense of the *lex evangelica*: the whole Bible - not only the Old Testament ... but even the New - is understood in a legalistic sense. ...in this approach the action of Christ occupies a central place..." (REVENTLOW, H. G. *The Authority of the Bible...*, s. 32.)

¹⁴ OBERMAN, H. *Harvest of Medieval Theology*, 377.

¹⁵ "Lex superaddita legi Christi vel est in lege Christi implicita vel impertinens vel repugnans. Si est implicita tunc hoc declarans non superadderet novam legem. - Si vero est legi Christi impertinens tunc supplet legem Christi incompletam et tunc sequitur, quod homines consummantes legem Christi perfectiorem legem, quam fuit lex Christi, instituunt." (HUS, J. *De fidei suae elucidatione*. In: SCHWAB, J. *Johannes Gerson, Würzburg : Stahelschen Buchhandlung*, 1858, s. 580.)

¹⁶ "Dále slavnostně prohlašujeme, že při obraně bodů, pro něž nás protivná strana napadá, a tím, že jí v tom odpíráme, nemíníme nic ubrat z Písma svatého ani zamítnout názor některého svatého učitele nebo kohokoli jiného, je-li pravdivě založen v Písmu. Protože však máme bedlivý zřetel k tomu, že mnozí věrní jsou pro tyto body vystavováni soužení, hroznému kaceřování a upalování, a zvláště k tomu, že mnohé lidské tradice, které Kristův zákon svazují, oklešťují a zatěžují, jsou jako zákon, by nad sám zákon vychvalovány a přečeňovány, pracovali jsme se vši snažností a i nadále chceme pracovat k tomu, aby všechna taková nebezpečí byla ode všech Kristových věrných odrážena a aby vše lidské a k Božímu zákonu dodatečně přidané bylo za přidané považováno, a naopak zase aby to, co je Boží, bylo ode všech lidí za takové uznáváno a nikdo aby se nedomníval, že by snad Kristus se svými apoštolý nestal na to určovat, jak se má dít tradice a zachovávaní jeho zákona." (MIKULÁŠ Z PELHŘIMOVA, *Vyznání a obrana táborů*, Praha : Academia, 1972, s. 72.)

¹⁷ SCHAFF, P. *History of the Christian church VI*, New York : Charles Scribner's Sons, 1888, s. 680-1. (Goch sa o Písmu vyjadril takto: *Sola scriptura canonica fidei indubiam et irrefragabilem habet auctoritatem*.)

má podľa tejto teórie prístup k božskému zjaveniu, ktoré nie je zaznamenané v Písme a magisterium cirkvi teda nielen vykladá Písmo, ale učí aj ďalšie zjavené pravdy.

Už pred reformáciou sa ukazovalo, že teologicky nebude možné spochybniť mocenské pozície cirkevnej hierarchie a magisteria cirkvi, ak sa nenájde autorita, ktorú by bolo možné proti nim postaviť.

Cesta ku konfrontácii Písma s tradíciou nebola (a ani dnes nie je) jednoduchá, keďže tradícia nespočívala len v mimo-biblických cirkevných zákonoch (napr. kanonické právo), ale aj v tradičnom výklade Písma (napr. vierovyznania).

Prvé explicitné odvolanie na tradíciu tradíciu nachádzame (zdá sa, že prvýkrát) u Bazilia z Cézaree v jeho pojednaní *O Duchu Svätom*, kde isté liturgické tradície zdôvodňuje odkazom na apoštolskú tradíciu: τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράρου διδασκαλίας ἔχομεν τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διδοθέντα ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα ἅπερ ἀμφοτέρα τῆναὐτῆν ἰσχυρῶν ἐχειπρὸς τὴν εὐσέβειαν.¹⁸ Ale najčastejší citovaným textom na podporu cirkevnej tradície je pravidlo VINCENTA Z LÉRINS: "In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est."¹⁹

Vyššie uvedené dva citáty jasne hovoria o tom, že je tu popri Písme aj tradícia, ktorá je tajomne prenášaná už od apoštolov a bola "všade, vždy a všetkými" prijímaná vierou, nie je však jasné, či sa toto označenie vzťahuje na tradíciu *výkladu Písma*, alebo aj na tradíciu *kanonického práva*. OBERMAN tvrdí, že pre AUGUSTINOM sa Písmo, tradícia a kérygma neodlišovali, ale boli chápané v jednote: "Cirkev káže kérygmu, ktorá sa *in toto* nachádza v písomnej forme v kanonických knihách".²⁰ Ranokatolícka teológia potom rozlišovala dva pojmy tradície - prvý ako *traditio dei* a druhý ako cirkevnú tradíciu, či tradície.²¹ Alister MCGRATH pridal k týmto označenia (tradícia1, tradícia2) ďalšie označenie ("tradícia0"), ktorým chcel vyjadriť postoj niektorých radikálnych reformátorov ku každej tradícii a oddelenie Písma od každej interpretácie prijatej cirkvou v minulosti. Títo radikáli verili, že každý jednotlivec má právo vykladať Písmo, ako sa mu to zdá správne jedine pod vedením Svätého Ducha.²² Takto mohol Sebastian FRANCK napísať: "...Clement, Irenaeus, Tertullian, Cyprian, Chrysostom, Hilary, Cyril, Origen, a iní, ktorých diela sú len detské hry celom nepodobné duchu apoštolov, tj. plné príkazov, zákonov, sviatostných elementov a všetkými druhmi ľudských výmyslov.... Preto verím, že viditeľná cirkev Kristova, vrátane jej darov a sviatostí kvôli vlámaniu sa Antikrista a jeho zničeniu, hneď po smrti apoštolov vstúpila do neba a je ukrytá v Duchu a v pravde. Som teda celkom istý, že za tisícštyristo rokov neexistovala žiadna zhromaždená cirkev ani žiadna sviatosť."²³

Radikáli, ktorí sa pridržiavali "tradície0" (podľa MCGRATHOVHO pomenovania), ľahko potom odmietli základné kresťanské doktríny, ako napr. učenie o Trojici. V reformačnom chápaní nie je takéto odmietnutie tradície výkladu prípustné, čo však na druhej strane neznamená, že táto tradícia výkladu Písma (*traditio dei*, či "tradícia1") má rovnakú autoritu ako samotné Písmo. Tridentský koncil zdôraznil práve tento pohľad na tradíciu ako nezávislú autoritu: "...vidiac jasne, že táto pravda a učenie sú obsiahnuté v písaných knihách a nepísaných tradíciách, ktoré boli prijaté apoštolmi z úst samotného Krista, alebo od samotných apoštolov, diktované Svätým Duchom, a dostali sa až k ným,

¹⁸ "Z cirkvou zachovaných učení a kázaní (*dogmatibus et praedicationibus*), niektoré máme zapísané a iné sme prijali od apoštolov ako podané skrze tajomstvo. Pre zbožnosť majú obe rovnakú silu." (BASIL THE GREAT, *On the Holy Spirit*, 27.66.)

¹⁹ VINCENTII LIRINENSIS *Commonitorium*, s. 8.

²⁰ OBERMAN, *The Harvest of Medieval Theology*, 366 (sola-scriptura_allert.pdf)

²¹ OBERMAN, *The Harvest of Medieval Theology*, s. 368n.

²² MCGRATH, A. *Reformation Thought*, Oxford : Blackwell, 1999, 154-157

²³ FRANCK, S. *A Letter to John Campanus*. In: WILLIAMS, G. H - MERGAL, A. M. (ed.) *Spiritual and Anabaptist Writers*, Philadelphia : The Westminster Press, 1957, s. 148.

akoby podávané z ruky do ruky..."²⁴ - hoci nerozlišoval medzi tradíciou výkladu Písma a inými cirkevnými tradíciami.²⁵

1.3 *Sola scriptura* u Martina Luthera

18. apríla 1521 vo Wormse na sneme pred cisárom LUTHER povedal: "Ak nebudem usvedčený z Písma a zdravého rozumu - neprijímam autoritu pápežov a koncilov, lebo si navzájom protirečili - moje svedomie je zajaté Božím Slovom. Nemôžem a neodvolám nič lebo ísť proti svedomiu nie je ani správne ani bezpečné. Tu stojím. Inak nemôžem. Boh mi pomáhaj. Amen."²⁶

LUTHER sa tu hneď dvakrát odvoláva na svoje svedomie. Znamená to, že tu máme do činenia s moderným individualizmom? Práve tu sa ukazuje, aké dôležité je pochopiť GADAMEROVU poznámku o *horizonte otázok*. LUTHEROVO svedomie bolo informované teologicky aj historicky (bol profesorom Starej zmluvy na univerzite) a odvolaním sa na Písmo a svedomie sa odvolával na to, čo dostal od Boha.²⁷

Pri snahe pochopiť *sola scriptura* v jeho historickom použití ako LUTHEROVEJ odpovede na teologické zápasy je nevyhnutné vidieť, že LUTHER odvolaním na svedomie ani nezačína, ani nekončí. Pred Wormsom 1521 došlo k niekoľkým významným udalostiam, ktorými sa formovalo LUTHEROVO použitie *sola scriptura*.

LUTHER sa najprv odvolával na Písmo proti pápežovej autorite vo veci predaja odpustkov. V Augsburgu r. 1518²⁸ bol LUTHER kvôli odpustkom vypočúvaný kardinálom CAJETANOM. LUTHER vyhlásil, že "...jedine viera v Kristovo slovo ospravedľuje, pozdvihuje, oživuje, pripravuje na sviatosti..."²⁹ CAJETAN sa LUTHEROVI vysmial a vyhlásil, že "pápež stojí nad koncilm a sám vykladá Písmo".³⁰

Roku 1519 došlo k ďalšiemu upresneniu teologického princípu *sola scriptura* na dišpute LUTHERA s teológom ECKOM v Lipsku. Historik RANKE hovorí trochu nadnesene: "Práve vo chvíli, keď sa elektori zhromaždili vo Frankfurte, aby zvolili cisára (jún 1519) teológovia sa stretli, aby vykonali čin nemenšieho významu."³¹ V priebehu dišputy o pápežovej autorite LUTHER tvrdil: "Je len jediná vec,

²⁴ "perspicuus que hanc veritatem et disciplinam contineri in libris scriptis et sine scripto traditionibus quae ab ipso Christi ore ab apostolis acceptae aut ab ipsis apostolis Spiritu Sancto dictante quasi per manus traditae ad nos usque pervenerunt" (CONCILIVM TRIDENTINVM, *Canones et Decreta*, Decretum de Canonicis scripturis.)

²⁵ " There is a certain vagueness about the formula, which in fact was a formula of compromise between those who thought of Tradition as a mere implementation of Scripture, from which it derived its authority, and those who postulated Tradition as an independent, autonomous, self-sufficient channel of divine Revelation. As a matter of fact, a preliminary text, supported by the papal legate, Cardinal del Monte, spoke of the rule of faith and morals as contained partly (partim) in Scripture, partly in unwritten traditions." (BARROIS, G. A. *Holy Writ Or Holy Church*, In: *Theology Today*, April 196, 1Vol. 18, No. 1, s. 109)

²⁶ Presné znenie LUTHEROVEJ reči asi nie je možné rekonštruovať, ale porovnaním súčasných nemeckých a latinských verzií povedal toto: "Es sei denn, dass ich durch Zeugnis der heiligen Schrift oder mi klaren und hellen Gründen überwunden werde (denn ich glaube weder dem Papst noch den Concilien alleine nicht, weil es am Tag und offenbar ist, dass die oft geirret und sich selbst widersprochen haben): so bin ich überwunden durch die Sprüche, die ich angezogen habe, und gefangen in meinem Gewissen in Gottes Wort, und kann und mag darum nicht widerrufen, weil weder sicher noch geraten ist, etwas wider das Gewissen zu thun. Hier stehe ich, ich kann nicht anders, Gott helfe mir, Amen." (MEURER, M. *Luther's Leben*. Leipzig : Justus Naumann, 1870, s. 246-7.)

²⁷ "LUTHER bol na míle vzdialený od každej modernej predstavy, podľa ktorej má človek v sebe schopnosť siahať ku hviezdám. Viera je v človeku pôsobená Bohom a to, čo chápe vo svojej viere, či je to Boh, Kristus alebo Slovo, je nadprirodzená realita, na ktorej sa pravý kresťan môže podieľať v tej miere, v akej prekonáva svoje prirodzené myslenie a toto zahŕňa aj jeho osobnosť. ...LUTHER sa dostal k absolútnemu transcendentnému poriadku, a to bolo zdrojom jeho heroizmu po r. 1517." (HOLBORN, H. *A History of Modern Germany*, Princeton : Princeton UP, 1985, s. 131.)

²⁸ Niektorí tvrdia, že práve tu bolo heslo *sola scriptura* použité prvýkrát.

²⁹ "...nur der Glaube an Christi Wort rechtfertigt, macht würdig, macht lebendig, bereitet recht zur Sakramente vor; ohne ihn ist alles andere ein Bestreben eigener Anmaßung oder ein Bestreben der Verzweiflung; - den der Gerechte lebt seines Glaubens." (KOESTLIN, J. *Leben Martin Luther's*, Elberfeld : R.L.Friderichs, 1875, s. 225.)

³⁰ ZANGE, F. *Zeugnisse der Kirchengeschichte*, Gütersloh : Verl.Bertelsmann, 1913, s. 221.

³¹ RANKE, L. *History of the Reformation in Germany*, London : George Routledge and Sons, 1905, s. 200.

čo máme veriť, a to tá, ktorú učí Písmo."³² Táto debata sa premenila na zápas o formálny princíp reformácie, totiž, či je Písmo postačujúce ako *principium cognoscendi*, jediná norma viery, alebo či je podriadené výkladu cirkevných otcov a cirkevných koncilov, ktoré určujú jeho význam. Kresťan nielen nemusí, ale ani nesmie veriť ničomu, čo nie je podopreté Svätým Písmom alebo otvoreným zjavením.³³ Pri obvinení z husitizmu sa LUTHER vyjadril, že medzi HUSOVÝMI článkami je mnoho takých, ktoré sú kresťanské a evanjelické. Nasledujúci deň sa snažil svoje tvrdenie odľahčiť, ale nakoniec bol prinútený povedať: "Unfehlbar is nur die Heilige Schrift."³⁴

Vlastný obrat "sola scriptura" sa objavuje r. 1520 v LUTHEROVEJ odpovedi na pápežskú bulu *Exsurge Domine*, v ktorej je vyzvaný, aby odvolal 41 výrokov vybraných z jeho spisov. LUTHER bulu spálil a odpovedal dielom *Assertio omnium articulorum*, preloženým do nemčiny ako *Grund und Ursach aller Artikel, so durch römische Bulle unrechtlich verdammt sind* (1521). LUTHER tu hovorí: "dass allein die Schrift Königin sei" (aby jedine Písmo bolo kráľom) - v prvom latinskom znení: "Nolo omnium doctior iactari, sed solam scripturam regnare, nec eam meo spiritu aut ullorum hominum interpretari, sed per seipsam et suo spiritu intelligi volo".³⁵ Podobne znie aj jeho vyjadrenie "naučil som sa vážiť si jedine tie knihy, ktoré sa nazývajú Svätým Písmom".³⁶

Idea o "vláde Písma" je pravdepodobne najlepším vyjadrením historického pochopenia princípu *sola scriptura*. Nejde tu o odmietnutie ostatných prameňov poznania ani o vyradenie vierovyznaní, či výkladu Písma, ale o nadradenie Písma nad všetko ostatné tak, že Písmo vždy má najvyššiu autoritu a ostatné poznanie mu slúži ako "poddaní".

2 "SOLA SCRIPTURA" - TEOLOGICKÝ KONTEXT

Všimnime si ďalej popri historickom kontexte použitia *sola scriptura* jeho teologický kontext. V prvom rade treba zdôrazniť, že *sola scriptura* je jedným z reformačných "solas", s ktorými musí byť chápané v organickej teologickej jednote: (1) solus Christus, (2) sola gratia, (3) sola fide, (4) sola scriptura, (5) soli Deo gloria. Vyslovené v skratke: Princíp *sola scriptura* je možné aplikovať len tam, kde je uznávaná zvrchovaná autorita Krista ako jediného Spasiteľa a Pána, ktorý len z milosti a jedine skrze vieru dáva spásu na slávu Božiu. Každé z týchto *solas* má vyradiť konkurenciu, ktorá ho v stredovekej teológii (soteriológii) dopĺňovala, prípadne prakticky až vyradila. Popri Kristovi - cirkev a sviatosti, popri milosti - zásluhy svätých, popri viere - dobré skutky zákona, popri Písme - tradícia, a popri Božej sláve - obdiv človeka.

2.1 *Sola scriptura* a spása

V teológii reformácie sa obyčajne rozlišuje medzi *formálnym* princípom reformácie (*sola scriptura*) a *materiálnym* princípom reformácie (*sola fide, sola gratia, solus Christus*). V LUTHEROVOM chápaní Písma je však "formálny princíp" nakoniec takmer určovaný "materiálnym princípom", keďže autorita Písma je hodnotená jeho vzťahom ku Kristu.³⁷ Pre LUTHERA Kristus nie je žiadny "druhý Mojžiš". "Človek ešte nerozumie evanjeliu, hoci by aj poznal príbeh podľa evanjelistov. Naopak, pozná ho až vtedy, keď príde 'hlas', ktorý čitateľovi osobne povie, že Kristus mu patrí životom, učením, prácou, umieraním, zmŕtvychvstaním a všetkým, čím je a čo má."³⁸

Tu vidíme, že *sola scriptura* nie je akýmsi mechanickým princípom, ktorý by vyzýval, aby si každý z Písma odvodzoval svoju vlastnú teológiu, ale prostriedkom spásy, skrze ktorý sa k človeku prihovára

³² DAU *Leipzig 1519, I*, St.Louis : Concordia, 1919, s. 166.

³³ HILLERBRAND, H. (ed.) *The Reformation*, Grand Rapids : Baker, 1978, s. 67.

³⁴ ZANGE, F. *Zeugnisse...*, s. 222.

³⁵ LUTHER *Assertio omnium articulorum 1:26*.

³⁶ CLEMEN, O. *Luthers Werke II*, Berlin : DeGruyter, 1980, s. 64. (Ego enim fateor Caritati tuae, solis eis Scripturarum libris qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre... EPISTOLA 82)

³⁷ "Das Schriftprinzip ist zuletzt kein 'Formalprinzip', das selbständig neben einem 'Materialprinzip' stände, sondern es ist von vornherein inhaltlich bestimmt. Daher schliesst es die Schriftkritik im theologischen Sinne nicht aus, sondern ein." (ALTHAUS, P. *Die Christliche Wahrheit*, Gütersloh, 1969, s. 179.)

³⁸ LUTHER, M. *Vorrede zum Neuen Testament* (1522). In: NIESEL, D. W. *The Gospel and the Churches*, Philadelphia : Fortress, 1962, s. 225.

vzkriesený Kristus. "Autorita Písma a autorita evanjelia vykladaného prostredníctvom pochopenia ospravedlnenia z viery sú jedno a to isté."³⁹

Sola scriptura pochopená v teologickom kontexte spásy teda neznamená individualistické zaobchádzanie s Písmom, ako sme si na to takmer zvykli, ale prostriedkom oslovenia na ceste spásy. Obrazne by bolo možné povedať, že Bibliu nemá v rukách človek, ale Boh a princíp *sola scriptura* je jeho rozhodnutie hovoriť k človeku skrze Písmo.

2.2 *Sola scriptura* a cirkevné konfesie

Sola scriptura je niekedy chápaná, akoby šlo o zákaz vierovyznaní. Je pravda, že v praxi často nadobúdajú konfesie autoritu, ktorá konkuruje Písmu, čo vedie u niektorých protestantských skupín k nedôvere voči akýmkoľvek pokusom o zhrnutie viery. Vierovyznania však boli neodlučiteľnou súčasťou reformácie a princíp *sola scriptura* neznamenal, že nie je potrebné systematicky a skrátene vyjadriť, čo je pre vieru v Písme najdôležitejšie.⁴⁰ Reformácia preto rozlišovala medzi Písmom ako *norma normans* (určujúca norma) a vierovyznaním ako *norma normata* (odvodená norma). Konfesie a katechizmy sú teda Písmu podriadené a majú viesť človeka k poznávaniu a závislosti na Písme, v žiadnom prípade ho nemajú nahradiť. Uvádzam tu niekoľko dôležitých vierovyznaní a ich články o Písme.

• Desat' bernských téz (1528)

II. Die Kirche Christi macht nicht Gesetze und Gebote ohne Gottes Wort; deßhalb alle Menschensatzungen, die man Kirchengebote nennt, uns nicht weiter binden, als sie in Gottes Wort gegründet und geboten sind.

II. Kristova cirkev nevydáva zákony a príkazy bez Božieho slova; preto všetky ľudské predpisy, ktoré sa nazývajú cirkevnými zákonmi, nás viažu len natoľko, nakoľko sú zakotvené a prikázané v Božom slove.

• Augsburské vierovyznanie (1530)

ART. VII.—*De Potestate Ecclesiastica*

Porro contra Scripturam est, traditiones condere aut exigere, ut per eam observationem satis faciamus pro peccatis, aut mereamur gratiam et justitiam

Je proti Písmu zavádzať alebo požadovať dodržovanie akýchkoľvek tradícií za účelom zásluhy odpustenia hriechov alebo ospravedlnenia.

• Confessio Helvetica prior (1536)

I. Von der heiligen Schrift.

Die heilige, göttliche, biblische Schrift, die da ist das Wort Gottes, von dem heiligen Geiste eingegeben, und durch die Propheten und Apostel der Welt vorgetragen, ist die allerälteste, vollkommenste und höchste Lehre, und begreift allein alles das, was zur wahren Erkenntniß, Liebe und Ehre Gottes...

I. O Svätom Písme

Sväté, božské, biblické Písmo, ktoré je Božím Slovom, dané Svätým Duchom a skrze prorokov a apoštolov svetu prednesené, je najstaršie, najdokonalejšie a najvyššie učenie a samo obsahuje všetko, čo je potrebné k pravému poznaniu lásky a slávy Božej...⁴¹

• Formula svornosti (1576)

1. Wir gläuben, lehren und bekennen, daß die einige Regel und Richtschnur, nach welcher zugleich alle Lehren und Lehrer gerichtet und geurtheilet werden sollen, seind allein die prophetischen und apostolischen Schriften altes und neues Testament

I. Veríme, učíme a vyznávame, že jediným pravidlom a normou, ktorou sa má riadiť všetko učenie a všetci učitelia, sú jedine prorocké a apoštolské Písma Starej a Novej zmluvy⁴²

³⁹ EBELING, G. Einführung: Theologie. Martin Luther: Gesammelte Werke, S. 158 (vgl. RGG Bd. 4, S. 503) (c) J.C.B. Mohr (Paul Siebeck)

⁴⁰ "In a certain sense it may be said that the Christian Church has never been without a creed (Ecclesia sine symbolis nulla)." (SCHAFF, PH. *Creeds of Christendom I*, New York : Harper and Brothers, 1881, s. 4-5.)

⁴¹ SCHAFF, PH. *Creeds of Christendom III*, s. 211.

⁴² SCHAFF, PH. *Creeds of Christendom III*, s. 93-34.

Na záver je zrejme možné konštatovať, že heslo *sola scriptura* má dnes iný kontext ako počas reformácie. V otázke autority nestojí natoľko proti cirkevnej tradícii ako skôr proti svojmu vedecko-filozofickému spochybneniu a v otázke spásy nestojí natoľko proti cirkevným sviatostiam ako proti pohlteniu moderného človeka médiami. Napriek týmto dôležitým odlišnostiam je potrebné, aby princíp *sola scriptura* nebol opustený, ale aplikovaný v horizonte otázok súčasnosti.